

Ivan Bošković:

O JEDNOM SPLITSKOM KONCERTU IZ XVIII STOLJEĆA

Iako se u starom Splitu dosta i često muziciralo (pretežno u crkvama, osobito pak u stolnici, i u kazalištu; jamačno i u privatnim kućama, a svirka su i pjesma odjekivale i na gradskim trgovima i ulicama), javne koncertne priredbe ipak su bile rijetkost. Stoga je posebno zanimljiva glazbena akademija, što je održana 21. svibnja 1793. u korist splitskih siromaha (prosjaka), koji su u to doba tvorili četvrtinu stanovništva grada Splita.¹⁾ Da se o toj priredbi danas može govoriti nešto opširnije, zasluga je *dra Julija Bajamontija*, koji je bio organizator akademije, a vjerojatno i dirigent izvedbe. Taj svestrani i vrlo zaslužni splitski kulturni radnik ostavio je i više podataka o spomenutoj priredbi, koje smatram vrijednim objelodaniti.

Kako je već rečeno, priredba je održana u korist splitskih siromaha. Sudeći po konceptu Bajamontijeva pisma *Mihi Sorkočeviću* od 22. svibnja 1793., reklo bi se, da akademija nije postigla potpun i očekivani uspjeh. Naime, Julije Bajamonti javlja Sorkočeviću »*da smo jučer navečer priredili akademiju u korist siromaha, te da ćemo tako ispaštati naše grijehе, trateći novac i vrijeme, slučajući 'vituose' i 'meštarska' zanovijetala, i napokon onoga s osumnjičenim imenom, Gallija . . .*«.²⁾ Međutim ovu ocjenu treba uzeti s rezervom, jer, kako će se kasnije vidjeti, sam Bajamonti na drugom mjestu taj koncert ističe kao nešto iznimno i znamenito u splitskom kulturnom životu. Uostalom, proturječnosti u Bajamontija nisu iznimka.

Da je glazbena akademija bila uspješna i da je imala odjeka, potvrđuju i latinski stihovi zadarskog kapucina *o. Fedele da Zara*, poznatog pod pseudonimom *Fidejadrenus*, koji je u to vrijeme živio u Splitu,³⁾ ispjevani dan poslije koncerta i popraćeni posvetom, koja sadrži nekoliko dragocjenih podataka:

*Ornatissimo Clarissimo(ue) Viro
Julio Bajamonti Archipharmonico,
qui Spalati, ut insolitae pauperum inoptae
opitularetur, symphoniis, una cum Ecclesiasticis
Musicis Viris, collectas quam plurimas attraxit,
Fidejadrenus
die 22. Maii 1793*

*Ars Spalati nova. Musica fir reparatio ventris,
 Indigenum turbas dum premit esuries.
 Tu, Juli, atque cohors tua iis, qui anguntur in arcto
 Cantando mira consuluistis ope.
 Collectarum mos vetus est; non attamen unquam
 His factum est laetis laetificisque modis.
 Sic canere, et gaudere decet: qui comica* quaerunt
 Consilium addiscant rectius esse sibi.*

Izgleda, da su se navedeni stihovi svidjeli Bajamontiju, pa ih je preveo na talijanski:

TRADUZIONE

*È questa un arte nuova
 Che a Spalatro si trova:
 Con musicali note
 S'empiono pancie vote,*

*Mentre gran fame sente
 Nel luogo molta gente.
 Tu Giulio ed il tuo coro
 Grande ajuto a coloro*

*Che in tali angustie sono
 Date col canto, e suono.
 Il cercar pè mendichi
 È frà costumi antishi,*

*Ma ciò non si fe mai
 Con modi tanto gai.
 Ben sono cose oneste
 Toli cantate e feste.*

*Ma coloro che amanti
 Sono de com(m)edianti,⁽⁴⁾
 Quindi prendano lume
 Per un miglior costume.*

⁽⁴⁾ *I Zaratini presenntamente⁵⁾*

Da bi taj zanimljivi prigodni sastav bio pristupačniji većem broju suvremenih čitatelja, donosim i hrvatski prijevod prof. N. N.:

*Izvrskom i prejasnom mužu
 Juliju Bajamontiju, glazbenom nadstojniku,
 koji je, da bi pomogao neuobičajenu oskudicu siromaha,
 simfonijama, zajedno s crkvenim glazbenicima,
 sakupio u Splitu mnogobrojne milodare,
 Fidejadrenus*

dne 22. svibnja 1793.

*U Splitu umjetnost nova. Glazba utrobu krijepi,
Jadnikâ gomile dok nemili pritišće glad.*

*Julije, ti, i družina tvoja onim što pate
Čudesnim sviranjem tad brigu pokazaste svu.*

*Milodar običaj star, al' ipak nikada dosad
Učinjen ne bje on veselim načinom tim.*

*Tako je dolično svirat, a oni što traže
Smiješnosti* neke tu, bolji nek nauče si svijet.*

** Sadašnji Zadrani*

Zadržimo se začas na Fedelovoj posveti. Iz nje se može zaključiti, da je sam Bajamonti jamačno organizator akademije; da ju je priredio u suradnji s crkvenim glazbenicima, očito sviračima i pjevačima splitske stolnice; da je sakupio »mnogobrojne milodare«, te da su na njoj izvođene i simfonije. Šteta je samo, što nije jasnije naznačeno čija su simfonijska djela izvođena. Osobno pretpostavljam, da se radi o simfonijama Julija Bajamontija.

Vrlo je značajan podatak o Bajamontiju kao glazbenom nadstojniku, odnosno nadfilharmoniku. Pitanje je samo, kako treba shvatiti taj naziv, to jest treba li pod tim pojmom razumjeti čovjeka, koji vodi brigu oko filharmonijskog društva, odnosno ljubitelja glazbe, ili dirigenta. Imao taj naziv jedno ili drugo, ili neko treće značenje, na osnovi navedene posvete i tog podatka može se tvrditi, da Bajamonti kao profesionalni glazbenik nije djelovao samo u svojstvu zborovođe, odnosno orguljaša stolne crkve, nego da je njegov djelokrug rada na području splitskoga glazbenog života bio znatno širi.

Što se tiče izvođača, koji se spominju kao crkveni glazbenici, potrebno je napomenuti, da među njima susrećemo i (guslača?) *Gallija* iz Šibenika, o čemu svjedoči i sam Bajamonti u već navedenom konceptu pisma Mihi Sorkočeviću. Međutim, vidjeli smo, da o njemu govori s omalovažavanjem. Izgleda da je splitski skladatelj s njim imao neka prethodna loša iskustva, o čemu piše Šibenčaninu *Vincenzu Bartolettiju Zulattiju* u pismu od 12. svibnja 1793. Premda to pismo nije u izravnoj vezi s akademijom u korist siromaha, čini mi se uputnim objaviti ga na ovom mjestu kao ilustraciju splitskih glazbenih prilika onoga doba.

»Hvala gospodinu *Galliju* i tamošnjoj gospodi diletantima, koji su došli svirati u našu crkvu prigodom svečanosti sv. Dujma, te razveseliti nas prigodnim ugodnim podoknicama. Ne možemo, a da ne cijenimo te prijazne znakove dobrog susjedstva. Vi mi preporučujete gore rečenoga gospodina *Gallija* kao čovjeka, koji se ističe nekim osobinama, i on se ovog puta uistinu pokazao takovim: ali Vi možda niste predvidjeli u čemu se on ističe. On se prije svega ističe u ophođenju: i evo razloga zbog kojeg nisam mogao predati ovo pismo njemu samome, koji je oдавde otišao na način prilično različit od onoga, koji bi se očekivao od preporučenih, osobito kad se s njima lijepo postupalo. A to je upravo ova druga stvar, u kojoj se dotični istakao, to jest što smo mi s njim postupali mnogo bolje, nego s raznim drugim veoma značajnim sviračima violina i drugih glasbala, koji se tu i tamo pojavljuju u ovim krajevima. To je zasigurno posljedica Vaših preporuka i tamošnjih uvaženih osoba, jer je gospodin

Galli, što se njega tiče, već bio poznat našim ušima. Raduje me, dakle, što Vam u ovomu mogu pružiti dokaz našeg obzira prema vašoj gospodi, kojog bi gospodin Galli morao biti veoma obvezan . . .«⁶⁾

Na osnovi gornjih redaka moglo bi se zaključiti, da je Galli bio prepotentan, da nije poštivao pravila uljudnosti, da nije smatrao potrebnim zahvaliti domaćinima na gostoprimstvu itd. Međutim, iz pisma Julija Bajamontija od 13. svibnja 1793. istom Bartolettiju očito je, da se zaletio u ocjeni ponašanja spomenutog glazbenika. Naime, u pismu od 13. svibnja Bajamonti donosi ispravak onoga, što je napisao dan prije:

»Moram biti točan i istinoljubiv. Uvjeravaju me, da je gospodin Galli opet bio ovdje, te obavio neke posjete, da bi se zahvalio. Nisam imao sreću, da s njim popričam, tako da nemajući više nade, da ću njemu moći predati ovo pismo, s obzirom da je noć već odmakla i da više nije vrijeme za posjete, odlučujem da ga pošaljem preko drugih . . . U svakom slučaju dajem Vam na znanje ispravak onoga, što napisah jučer . . .«⁷⁾

Unatoč prvotnoj nepovoljnoj ocjeni, Bajamonti je ipak mnogo držao do te akademije i želio, da se o njoj čuje ne samo izvan Splita, nego i da ostane zabilježen trajan spomen na nju. Ne samo da je Fedelove stihove zajedno sa svojim talijanskim prijevodom poslao Mihi Sorškočeviću,⁸⁾ nego je napisao i izvješće, te ga je zajedno s Fedelovim latinskim stihovima i vlastitim prijevodom te pjesme dne 1. lipnja 1793. poslao opatu Albertu Fortisu u Mletke, namijenivši ga mletačkom dnevniku »Genio«. U popratnom pismu čitamo:

»Ako se rukopis uklapa u plan Vašeg dnevnika »Genio« (. . .) dajte ga tiskati: u protivnom, darujte ga Stortiju, (mletački knjižar i nakladnik pr. I. B.) pridodavši također i stihove svećinika kapucina Fedijadrena, to jest Fedela da Zara, zajedno s mojim prijevodom, što su, zapravo isključiva prava m l e t a č k o g g r a d s k o g l i s t a. Možda biste pismo mogli dati dnevniku, a stihove listu; ali i u jednom i u drugom slučaju, gdje god se tiskali, napravite tucet kopija na moj račun, koje ćete mi poslati, obavijestivši me o trošku.«⁹⁾

Fortis je u vezi s tim Bajamontijevim željama u svom odgovoru 14. lipnja 1793. naveo slijedeće:

»Stihove o. Fedele ne nalazim prikladnim za tisak; Vaše pismo nalazim mnogo prikladnijim, pa ga prosljeđujem u Mletke (Fortis, naime, piše iz Padove, pr. I. B.), kako bih se uvjerio je li i naš pregledatelj mog mišljenja.«¹⁰⁾

Taj odgovor Bajamonti je jamačno dobio sa zakašnjenjem, jer mu 8. srpnja ponovno piše o istom predmetu:

»Pisah Vam prvoga lipnja i poslah Vam jednu stvarčicu za tisak, možda za mletački list, koji se zove U r b a n a. Vjerujući da sam dobro uradio, kopiju tog pisma poslao sam Zattiju (mletački novinar, pr. I. B.) skelom 'Sv. Barnaba': možda se pismo izgubilo. Želio bih što prije doznati o tomu.«¹¹⁾

Dne 10. srpnja 1793., nakon što je jamačno primio Fortisovo pismo od 14. lipnja, Julije Bajamonti piše svom talijanskom prijatelju:

»Ukoliko se moje pismo o glazbenoj akademiji, održanoj ovdje za siromahe bude tiskalo, nemojte zaboraviti napraviti koju kopiju na moj račun.«¹²⁾

Nažalost, ta se njegova želja nije ispunila; dne 13. kolovoza 1793. Fortis mu javlja:

»Znate li Vi, da je pismo o akademiji odbijeno od istog pregledatelja? Imam cijeli snop listova, koji su doživjeli istu sudbinu bez manje više ikakova razloga.«¹³⁾

Tu odluku Bajamonti nije primio olako; dne 20. rujna piše Fortisu:

»Žao mi je što se neće objaviti izvješće o našoj glazbenoj akademiji za siromahe, jer sam se obvezao domovini, da preko tiska sačuvam uspomenu na naše dobro djelo...«¹⁴⁾

Ni gotovo godinu dana poslije koncerta nije mogao prežaliti, što nigdje nije objavljeno to izvješće, što potvrđuje i njegovo pismo Fortisu od 22. ožujka 1794:

»Ah, nikad Vam neću oprostiti, što niste pronašli kakovo mjesto na ovom svijetu, da biste tiskali moje pismo o glazbenoj akademiji, održanoj u nas prošle godine u korist siromaha. Tako je malo i tako su rijetke dobre stvari u nas, te sam Bog zna koliko će vremena proći prije no što će se javiti još koja poslije ove. A Vi želite, da se i ovoj izgubi uspomena. Bah! Nevaljalče.«¹⁵⁾

U Fortisovim pismima od 29. travnja i 13. kolovoza 1794. ponovno se govori o tom članku, ali na takav način da se ne može dobiti konačan i jasan odgovor na upit: je li izvješće tiskano ili ne? Naime, dne 29. travnja Fortis piše:

»Vi se tužite, da nije tiskan članak o splitskoj milostinji, ili tekst. Znam da je tiskan, ali ga sad treba naći; možda ćete ga Vi naći, kad budete najmanje vjerovali.«¹⁶⁾

Što je Bajamonti odgovorio na tu tvrdnju, nije mi poznato, jer nisam uspio pronaći koncept pisma. Vjerojatno je podsjetio Fortisa, da mu je već ranije javio kako pregledatelj nije htio dati odobrenje za tiskanje članka. To se naslućuje i po onomu, što Fortis piše u pismu od 13. kolovoza 1794.:

»Vi ćete imati pravo, ili ću imati ja, glede članka o splitskoj glazbi. Ako se ne nalazi u Saggio del Genio Letterato, nema ga na drugom mjestu, i ja ću biti kriv i pitat ću oprost.«¹⁷⁾

Poslije ovog, ulomka u korespondenciji Bajamonti—Fortis više nema spomena ni o glazbenoj akademiji ni o izvješću. Najvjerojatnije je, da nije ni objavljeno. Šteta je, što nije sačuvano bar u rukopisu, jer bismo tako mogli doznati mnogo više podataka o toj neobičnoj priredbi, u prvom redu možda o samom programu, nego što nam ih pružaju navedeni stihovi s posvetom i ulomci pisama. S druge strane dobili bismo odgovor i na uput: što je to bilo u Bajamontijevom izvješću, što je moglo smetati mletačkom cenzoru, da mu nije htio dati svoj imprimatur?, ukoliko se ne radi o običnom hiru, kako bi se moglo zaključiti na osnovi Fortisova pisma od 13. kolovoza 1793. Ali, i na temelju onoga, što je sačuvano, a što je navedeno u ovom članku, može se zaključiti, da je glazbena akademija u korist siromaha i po svojoj namjeni, jamačno i po odjeku u samom gradu, pretpostavljam i po programu, a vjerojatno i po vrijednosti, predstavljala neobičan i nasljedovanja vrijedan događaj u glazbenom životu staroga Splita.

Uporno nastojeći, da mu izvješće bude objavljeno, Bajamonti dokazuje, da priređivači glazbene akademije ipak nisu »*trattati novac i vrijeme, slusajući 'vituoze' i 'meštarska' zanovijetala*«. Jer, kad bi to uistinu bilo tako, zar bi se on osjećao obveznim, da preko tiska sačuva uspomenu na tu priredbu? Očito je, da se Bajamonti u svojoj prvoj ocjeni o uspjehu glazbene akademije zaletio. Njegovo ustrajno salijetanje opata Alberta Fortisa dokazuje, da je ta akademija uistinu bila nesvakidašnji doživljaj u splitskom kulturnom životu onoga doba.

BILJEŠKE

- 1) Opširnije o toj temi vidi u traktatu »O okuživanju zraka množtvom prosjaka u gradu Splitu«, objavljenom u knjizi Julija Bajamontija »*Zapisi o gradu Splitu*«, Nakladni zavod »Marko Marulić«, Split, 1975., str. 283—301.
- 2) Al C(onte) Mich(ele) Sorgo a Rag(us)a
22 Maggio: (1793)
... *Che abbiamo fatto qui jersera un'accad(emia) p(er) i poveri: che avremo così espiato le nostre colpe di aver gettato danaro e tempo a sentire virtuose e professori cancheri, e ultimam(ente) uno di nome sospetto, Galli!*...
Pisma Julija Bajamontija, I., snig. 49 h 1/1 (dalje Pisma I.), list 108, Arheološki muzej, Split.
- 3) Zadarski kapucin o. Fedele da Zara, pravim imenom Nikola Busotti, živio je i djelovao u Splitu više godina, gdje je i umro 22. rujna 1801., a pokopan je u crkvi Sv. Filipa (usp.: Dušan Berić: *Padre Fedele da Zara*, prilozi povijesti otoka Hvara, sv. II., Hvar, 1962., str. 90—91). Izgleda da je bio i član splitske Gospodarske akademije (usp.: Ivan Milčetić: *Dr. Julije Bajamonti i njegova djela*, Rad JAZU, knjiga 192; Zagreb, 1912; str. 192). Napisao je i dva djela o kugi u Splitu godine 1784: *Epistola conscripta Spalati tempore pestis urbem depopulantis anno 1784*, (s. l. s. a.) i *Produzioni ascetiche ed ascitizia, concernenti la peste di Spalato 1784, Venezia, 1790*. (usp.: Grga Novak: *Povijest Splita*, knjiga druga, Matica hrvatska, Split, 1961, str. 512). U Bajamontijevoj ostavštini u splitskom Arheološkom muzeju nalaze se i dvije inačice Fedelova latinskog prijevoda talijanskog epigrama Julija Bajamontija »*Sacra a Vesta è una vergine*«. S o. Fedelom Bajamonti je polemizirao o temi privlače li zvonici i drveća gromove ili ne, zbog čega je imao dosta neugodnosti (usp. navedeni rad Ivana Milčetića, str. 207 i 238). Inače se Fedelovo ime češće javlja u korespondenciji Bajamonti-Fortis. Iz Fortisovih pisama razabire se, da je o zadarsko-splitskom kapucinu imao nepovoljno mišljenje. Ovih nekoliko redaka nadopunio bih još jednim podatkom, da se na jednom prvotisku u knjižnici Centralnog bogoslovskog sjemeništa u Splitu pod lokacijom VI. E 44 nalazi potpis: *F. Fidelis a Jadera capuc(in)us* (usp.: Ivan Ostojić: *Bibliografija neinventiranih inkunabula u splitskim sjemeništima* — u tisku).
- 4) *Bajamontijeva ostavština*, Arheološki muzej, Split, sign. 49 h 1/5, list 10.
- 5) Isto, list 11.
- 6) Al s(igno)r Vicenzo Bartoletti Zulatti a Seb(enic)o a 12 detto (12. svibnja 1793. *Grazie al s(igno)r Galli ed ai sig(no)ri diletanti di costà, venuti a suonare nella nostra chiesa p(er) la festività di s(an) Doimo, ed a rallegrarci in tale occasione con piacevoli serenate. Noi non dobbiamo che gradire questi cortesi tratti di buona vicinanza. Ella mi raccomanda il s(igno)r Galli suddetto siccome uomo che si distingue in qualche cosa, e veramente egli si è mostrato tale questa volta: ma Ella forse n(on) prevede in che siasi egli distinto. Egli si è distinto primeram(ente) nel ceremoniale: ed ecco la ragione p(er) la quale io n(on) ò potuto consegnare questa mia a lui medesimo, partito di qui in modo ben diverso da quello che usano i raccomandati, spezialm(ente) allorchè furono trattati bene. E questa è appunto la s(econ)da cosa nella quale il medesimo si è distinto, cioè nell'essere stato trattato da noi molto meglio di*

quello che lo furono varj importantissimi professori di violino e d' altri strumenti che altre volte si fecero sentire a questa parte. Questo certamente è stato tutto effetto delle raccomandazioni di lei e di altre ragguardevoli persone di costà, poichè il s(igno)r Galli p(er) se stesso era già noto alle nostre orecchie. Mi compiacchio dunque di porgerle in questo un argomento del nostro riguardo per lor signori, a' quali il s(igno)r Galli deverssere molto obbligato ... Pisma I., list 108.

- 7) Al medesimo, a 13 d(ett)o (13. svibnja 1793).

Deggio essere esatto e veridico. Vengo assicurato che il s(igno)r Galli sia qui di nuovo, e che sia stato anche p(er) le case e fare i suoi complimenti. Io non ò avuto la fortuna di potergli parlare, sicchè non avendo io più speranza di consegnare a lui questa lettera, stante che la notte è già inoltrata e n(on) è più ora di visite, risolvo di mandarla ad altri (...). Tanto le significo a rettificazione di quanto Le scrissi jeri...

Pisma I., list 108.

- 8) Al C(onte) Mich(ele) Sorgo 28 d(ett)o (28. svibnja 1793.)

Mando versi del P(adre) Fedel e mia traduz(ione) sull'accadem(ia).
Pisma I., list 108.'

- 9) Al Fortis a Venez(ia) primo Giugno (1793).

(Mando una mia da stamparsi, sopra l'accad(emia) p(er) i poveri)
Se l'occlusa manoscritta può entrare nel piano del vostro genio cioè giornale (...) fatecola stampare: in caso diverso regolatelo allo Storti, aggiungendoci anche i versi del sacerdote cappuccino Fidejadreno, cioè Fedele da Zara, colla mia traduzione, che sono propriamente cose di diritto esclusivo della gazzetta veneta urbana. Forse potreste dare la lettera al giornale, e i versi alla gazzetta; ma e dell'una cosa, e dell'altra, dovunque si stampino, fatto trarre una duzzina di copie a parte p(er) conto mio, e quali mi spedirete avvisandomi dello speso.
Pisma I., list 108.'

- 10) P(adov)a 14 Giugno 1793

Io non trovo stampabili i versi del P(adre) Fedele; trovo molto stampabile la Lettera vostra, e la rispedisco a Venezia per vedere se il nostro Revisore è della mia opinione.

Pisma Juliju Bajamontiju, II., sign. 49 h 1/2 (dalje Pisma II.), Arheološki muzej, Split.

- 11) Al Fortis, 8 d(ett)o (8. srpnja 1793.)

... Io vi scrissi à primi di Giugno, e vi mandai un cosa da stamparsi forse nella gazzetta veneta che si chiama urbana. Credendo di far bene ò fatto il ricopito della lettera allo Zatta al traghetto di S(an) Barnaba: forse la lettera si sarà perduta. Vorrei saperlo quanto prima.

Pisma I., list 109.

- 12) Al d(ett)o 10 d(ett)o (10. srpnja 1793.)

Che se si stamperà la mia lett(era) sull'accad(emia) di mus(ica) fatta qui p(er) i poveri, non si dimentichi di farmera trarre qualche copie a parte a spese mie ...

- 13) Pad(ova) a 13 Ag(ost)o 1793

Pisma I., list 109.

... Sapete voi che la Lettera della Accademia è stata rifiutata dal Revisore sud(dett)o? Io ò un fascio di fogli, che áнно avute lo stesso destino, senza nè più nè meno di motivo ...

Pisma II.

- 14) Al Fortis 20 7mbre 1793.

... Mi spiace che non si pubblica la relazione della nostra accademia musica p(er) i poveri, poichè io m'era impegnato colla patria i conservare colle stampe la memoria di si fatta nostra buona opera ...

Pisma I., list 110.'

15) Al Fortis 22 Marzo 1794

... Ah! Io n(on) vi p(er)donerò mai di n(on) aver fatto stampare in qualche luogo di questo mondo la lettera sopra l'accademia di musica da noi fatta l'anno scorso a beneficio de' poverelli. Sono tanto poche e rare le cose buone presso a noi, che dio sa quanto tempo avrà a passare prima che ne possiamo contare un' altra dopo di quella. E voi volete che anche di quella si perda la memoria. Doh! cattivaccio.

Pisma I., list 113.

16) P(adov)a 29 Aprile 1794

Voi vi legnate che non è stato stampato l'articolo della Carità Spalatrina, overo li testo. So ch' è stampato, ma ora val trovarsi; forse lo troverete voi quando meno val crederete.

Pisma II.

17) P(adov)a 13 Ag(osto) 1794

Avrete ragione voi, o l'avrò io per l'articolo della Musica Spalatrina. Se non è nel Saggio del Genio Lett(erato) non è altrove, e io avrò il torto e vi chiedo scua.

Pisma II.

